

Bina har funnits här på jorden i åtskilliga miljoner år, kanske 50, kanske ännu längre. Människan i sin nuvarande form ca 1 miljon år. En viss skillnad, alltså. Förmodligen kommer bina att finnas kvar här, när vi har lyckats utrota oss själva, som biologisk art.

Troligtvis har människan i alla tider förstått att uppskatta och utnyttja honungen, som ett viktigt livsmedel. Grottmålningar i bl.a. trakten av Valencia i Spanien visar hur jägarfolk redan för 10-15000 sedan plundrade bina på deras honung. En livsfarlig skördemetoden där man klättrade upp längs klippväggarna på repstegar för komma upp till vaxbygget i någon klippskreva. Detta sätt att skörda honung används fortfarande av de s.k. honungsjägarna i bl.a. Himalayas bergstrakter.

I det antika Egypten hittar man redan för 5500 år sedan tecken på biets näst intill heliga status. Honungskakor frambars som offer till gudarna. Ett bi användes också som symbol för att beteckna konungen av Nedre Egypten! (= han som tillhör bina.) Under den första egyptiska dynastin fanns det också en tjänsteman, kallad "honungskontrollant." Egyptierna bedrev biodling i stor skala bl.a. som s.k. vandringsbiodling, därom vittnar en skrivelse från några biskötare till en godsförvaltare, som lånat biodlarnas åsnor. Biodlarna var nämligen i stort behov av att omedelbart få tillbaka sina dragdjur, för att kunna föra hem bikuporna, innan lantbrukarna skulle vattenfylla uppställningsplatsen. Åsnorna var en hel vecka försenade och både bin och kupor riskerade att förstöras om inte dragarna lämnades tillbaka genast. Dessutom klagade man på de höga avgifter, som måste betalas till kungen. Förmodligen i form av honung och vax.

Den grekiske filosofen Aristoteles, 300-talet f Kr, var sin tids främste expert även på biodling. I mer än tusen år satte hans tankar om bina och bisamhället i boken "Djurens naturhistoria" sin prägel på biodlingen i Europa. Bl.a. skrev Aristoteles följande: "Om binas uppkomst har inte alla samma åsikt. En del tror att visen föder biynglet medan drönarynglet hämtas ur blommorna. Det finns två slag av visar. De bästa är eldröda, de andra mörka och brokiga. Av några kallas hon, som föder, för moder. ...drönaryngel uppstår fast där inte finns någon vise, men aldrig biyngel. Utvecklingen av de övriga bina sker i kakorna. Visen däremot utvecklas undertill på en kaka, där det kan hänga sex, sju stycken ut från kakan. Om våren kommer sent och det blir torka eller mögel, blir det mindre yngel."

Kloka ord som visar att han bl.a. observerat fenomenet puckelyngel.

Biodlingen spreds förmodligen via grekiska kolonister vidare till det romerska riket. Från romartiden finns många böcker bevarade om jordbrukets skötsel. Många av dem beskriver också biodling. Den flitigaste av dessa författare (74 böcker) hette Varro. Han oroade sig över hur befolkning lämnade landsbygden för att bosätta sig i städerna och propagerade för hur mycket bättre det var (fortfarande är!?) att stanna kvar på landet och bl.a. odla bin!! Landsbygdsutveckling kallas detta i våra dagar.

En amiral i romerska flottan, Plinius d.ä., har gjort följande iakttagelser i bisamhället: "Drönarna, dessa lata rackare, kommenderas av arbetsbina bland annat till att ruva nya bin ur äggen. De sitter på äggen på samma sätt som hönsen." Han lämnar också ett recept på en kraftig huskur mot rinnande ögon: "Bränn vargträck till aska och blanda med honung."

Den amerikanska kontinentens indianstammar utnyttjade från början andra släkten av bin för utvinning av vax och honung. Det europeiska honungsbiet (*Apis mellifera*) kom först till Amerika med de europeiska erövrarna, men spred sig då fort över kontinenten. Både aztekerna i Mexico och mayaindianerna i Centralamerika har skrifttecken för bin. Hos en stam av Mayaindianerna fick krigshjältar, som belöning för sina insatser, tillåtelse att ägna resten av sitt liv åt krukmakeri och biodling – en behaglig tillvaro mao. Det

finns också en berättelse från samma stam (Quiche) om hur en belägrad stad med hjälp av infångade bin, som släpptes ut mot fienden, lyckades driva bort inkräktarna.

De nordamerikanska indianstammarna lärde sig snart att skörda honung från ”den vite mannens fluga”, som de kallade bina från Europa. Genom att fånga in bin, som sedan släpptes fria och följdes efter, spårades honungen upp. Så småningom började vissa stammar även att odla bin. Man vet att cherokee-stammen år 1706 hade bin, som man skattade på honung. De gjorde också omfattande affärer med bivax.

Creolerna i Louisiana drev ut onda andar genom att smörja in hela kroppen med honung och samtidigt kunde den ”insmorde” i det tillståndet skåda in i framtiden!

I New England hade indianerna upptäckt att man kunde undgå bisticck genom att hålla andan när man vistades i deras närhet. Jämför med hur dagens professionella svärmfångare i Amerika andas genom en lång slang för att styra bort utandningsluften från de mycket försvarsbenägna och aggressiva s.k. mördarbina.

Erik XIV gick ett steg längre än sin fader Gustav Vasa för att öka inkomsterna från biodlingen. Han uppmanade fogdarna att i varje härad anlägga en av kungen ägd bigård. Skötseln av den skulle utföras av speciella biskötare, som avlönades för detta arbete. Inledningsvis gick allt väl och kungens bigårdar växte i antal, men ett flertal svåra vintrar gick hårt åt de nya samhällena, som på några år i princip försvann helt. (Källa: E.Husberg: Honung, vax och mjöd.)

Under 1600-talet, som ibland kallas ”lilla istiden”, är det tyst om biodlingen i Sverige, förmodligen mest beroende på klimatförsämringen. Men på 1700-talet dyker det upp ett flertal författare av handledningar i biskötsel. Rena grundkursböcker, som vittnar om ett stigande intresse för biodlingens möjligheter att bidra till inkomster för både gemene man och landet som helhet. Innehållet i böckerna tyder också på att kunskapen om biskötsel var dålig vid den här tiden. Kanske hade den förlorats under 1600-talets tillbakagång. En av de första handledningarna, som ännu finns bevarad, är Märten Triewalds: ”Tractat om Bij”. I den presenterar han bl.a. ”ett nytt sätt att göra bistöckar, eller rättare sagt biaskar”. Idén var hämtad från England och sades kunna förhindra svärmning samt rationalisera skötseln. Självklart hade Triewald, som alla sanna biodlare även i dag gör, modifierat de engelska kuporna efter sitt eget huvud!!

I Nils Koch's: ”Swenska Bi-Skötseln” från 1753 bevisas på sex olika punkter ett bisamhälles totala överlägsenhet jämfört med en ko och dessutom konstateras att ”ibland alla de näringar. finnes ingen så menlös, nöjsam, lätt och dessutom inkomstbringande, som den som följer med bina.”

Den i våra dagar mest kända biboksförfattaren från 1700-talet är förmodligen Samuel Linné. Han fick av svarvarkungen Adolf Fredrik t.o.m kungligt privilegium att under tjugo års tid trycka och ge ut sin bok: ”Kort men Tillförlitelig Bij-Skötsel. Linné gav senare ut en ännu omfångrikare bibok kallad: ”Bikungen eller Handledning i Biskötseln i hela dess omfång”.

I den råder Linné biodlaren att ofta gå omkring bland sina kupor för att bina skall vänja sig vid biodlaren lukt. Till en början bör man dock hålla handen för munnen, ifall bina skulle ogilla andedräkten. På kvällen rekommenderas också att biodlaren andas in genom flustret för att gradvis vänja bina än mer vid sin Herre. (Källa: Stora Biboken: Å.Hansson m.fl.)

Biodlingens pionjärer:

Kyrkoherde Johann Dzierzon (1811-1906) född i Schlesien, Tyskland. Anses vara mannen bakom det rörliga kakbygget. Dzierzon-kupan från 1845 utrustades med flyttbara ramar. Härmed fick biodlaren möjlighet att noga undersöka tillståndet i samhället för ev. åtgärder. Publicerade sina erfarenheter 1848 i boken "Biskötselns teori och praxis. Tilldelades bl.a. Vasaorden för sina banbrytande insatser.

Pastor L. Langstroth (1810-1895) föddes i Philadelphia, USA. Konstruerade 1851, oberoende av Dzierzon, en trågpupa med ramar. Kupmodellen används fortfarande i USA, liksom ram-måttet, som är det vanligast förekommande i världen.

Snickarmästare Johannes Mehring (1816-1878) från Frankenthal, Tyskland. 1857 presenterade han efter många försök sin uppfinning av pressade vaxkakor. Den första pressen var utskuren i trä! Rikt belönad med ordnar och andra hedersbetygelser också han.

Major von Hruschka (1826-1888) från Mähren i Österrike. 1865 var hans uppfinning av honungslungan klar. En uppfinning som betytt mycket för utvecklingen av den moderna biodlingen. Avslutade sina dagar som tämligen utblottad hotellägare i Venedig.

(Källa: Stora Biboken: Hansson, Pellmyr och Lundblom)